

УДК 811.111`36

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8\(14\)-243-257](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8(14)-243-257)

Олександренко Катерина Валентинівна доктор психологічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов, Хмельницький національний університет, Інститутська 11, м. Хмельницький, 29016, <https://orcid.org/0000-0001-9735-3715>.

Горпинюк Оксана Петрівна старший викладач кафедри іноземних мов, Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова, вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, 21018, <https://orcid.org/0009-0009-4560-2762>.

Гайдаєнко Ольга Федорівна старший викладач кафедри латинської мови та медичної термінології, Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, 21018, <https://orcid.org/0009-0001-1547-794X>.

ФУНКЦІОНАЛЬНА ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. Статтю присвячено детальному дослідженню особливостей функціональних граматичних структур в англійській та українській мовах. Функціональна методологія дозволяє більш глибоко та правильно розуміти мовні особливості, адже елементи різних мовних рівнів розглядаються як частина єдиної системи на основі загальних семантичних ролей. Це надає можливість виявляти взаємозв'язки між текстовими компонентами, словниковим запасом та контекстом. Основа функціональної граматики полягає в інтеграції системної структури й функційного підходу, що виявляється через дослідження від семантичних ролей до мовних засобів і навпаки. Саме тому, у статті проаналізовано як загальні, так і унікальні особливості обох мов, зокрема в контексті лексичних, морфологічних та синтаксичних аспектів. Мова є виразом культурних, соціальних та індивідуальних особливостей спілкування. Вона не лише передає зміст, але й відображає відносини між учасниками комунікації, ставлення до предмета розмови та інші багаточисельні аспекти, які виходять за рамки простої передачі інформації. Для глибокого розуміння таких аспектів мови необхідно досліджувати не лише її структуру, але й функції, які

виконують її компоненти. Українська мова характеризується багатою системою відмінювання, а також специфічними способами вираження предикативності, актантності та модальності. Англійська мова, з іншого боку, має своєрідний набір модальних дієслів та більш фіксовану структуру речень. Обидві мови виявляють свої способи реалізації функціональних відносин в тексті, але механізми, за допомогою яких це досягається, суттєво відрізняються. У статті також проаналізовано та проілюстровано прикладами з обох мов такі ключові поняття функціональної граматики, як транзитивність, таксис, фокус та емпфаза. Розглянуто відмінності у морфологічних категоріях роду, числа, відмінку. На синтаксичному рівні розглянуто особливості творення умовних речень, безособових конструкцій, пасивного стану. Особлива увага приділяється аналізу лексики та фразеології, адже незалежно від граматичних та лексичних відмінностей, ядром обох мов є їх здатність ефективно спілкуватися. Знання функціональних особливостей дозволяє мовцям бути більш гнучкими в комунікації, адаптуючи свої висловлювання до конкретних ситуацій і співрозмовників. Дослідження зіставного аспекту допомагає виявити спільні та різні тенденції у функціональному використанні лексем. У загальних висновках наголошено на практичному значенні результатів дослідження для сфер перекладу, навчання мови та міжкультурної комунікації, вказуючи на можливі напрямки подальших досліджень у цій галузі.

Ключові слова: актантність, міжкультурна комунікація, модальність, предикативність, системно-структурний підхід, функціональна граматика, порівняльний аналіз.

Oleksandrenko Kateryna Valentynivna D.Sc. in Psychology, Professor, Professor of Foreign Languages Department, Khmelnytskyi National University, Instytut's'ka St., 11, Khmelnytskyi, 29016, <https://orcid.org/0000-0001-9735-3715>

Horpyniuk Oksana Petrivna Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages, National Pirogov Memorial Medical University, Pyrohova St., 56, Vinnytsya, 21018, <https://orcid.org/0009-0009-4560-2762>

Haidaienko Olha Fedorivna Senior Lecturer at the Department of Latin Language and Medical Terminology, National Pirogov Memorial Medical University, Pyrohova St., 56, Vinnytsya, 21018, <https://orcid.org/0009-0001-1547-794X>.

FUNCTIONAL GRAMMAR OF UKRAINIAN AND ENGLISH: A COMPARATIVE ANALYSIS

Abstract. The article is devoted to a detailed study of the peculiarities of functional grammatical structures in English and Ukrainian. The functional methodology allows for a deeper and more accurate understanding of linguistic features, since elements of different language levels are considered as part of a single system based on common semantic roles. This makes it possible to identify relationships between textual components, vocabulary, and context. The basis of functional grammar is the integration of systemic structure and functional approach, which is manifested through research from semantic roles to linguistic means and vice versa. For this reason, the article analyses both common and unique features of both languages, particularly in the context of lexical, morphological and syntactic aspects. Language is an expression of cultural, social and individual peculiarities of communication. It not only conveys meaning, but also reflects the relationship between the participants in communication, attitudes towards the subject matter and other numerous aspects that go beyond the mere transmission of information. For a deep understanding of these aspects of the language, it is necessary to study not only its structure but also the functions performed by its components. The Ukrainian language is characterised by a rich system of declension, as well as specific ways of expressing predicativity, activity and modality. English, on the other hand, has a distinctive set of modal verbs and a more fixed sentence structure. Both languages have their own ways of implementing functional relations in the text, but the mechanisms by which this is achieved differ significantly. The article also analyses and illustrates with examples from both languages such key concepts of functional grammar as transitivity, taxis, focus and emphasis. Differences in the morphological categories of gender, number, and case are considered. At the syntactic level, the peculiarities of creating conditional sentences, impersonal constructions, and the passive voice are considered. Particular attention is paid to the analysis of vocabulary and phraseology, because regardless of grammatical and lexical differences, the core of both languages is their ability to communicate effectively. Knowledge of functional features allows speakers to be more flexible in communication, adapting their statements to specific situations and interlocutors. The study of the comparative aspect helps to identify common and different trends in the functional use of lexemes. The general conclusions emphasise the practical significance of the research findings for the fields of translation, language teaching and intercultural communication, pointing to possible directions for further research in this area.

Keywords: actativity, intercultural communication, modality, predicativity, systemic-structural approach, functional grammar, comparative analysis.

Постановка проблеми. Функціональна граматики є одним із ключових напрямків сучасного лінгвістичного дослідження, який наголошує на тому, як мовні структури підпорядковуються заданим комунікативним цілям у реальних контекстах спілкування. Вона ставить запитання не лише про «як?», але й про «чому?» певні мовні елементи використовуються в конкретних ситуаціях. На відміну від формальних граматики, які зосереджуються переважно на структурних аспектах мови, функціональна граматики розглядає мову як засіб виконання конкретних комунікативних завдань. Українська та англійська мови належать до різних мовних груп та мають відмінні історичні корені, що робить їх порівняння особливо цікавим. Актуальність обраної теми полягає в тому, що порівняльний аналіз може допомогти глибше зрозуміти специфіку кожної мови, визначити спільні та відмінні риси їхньої функціональної граматики. Вивчення цих відмінностей може мати практичне застосування у сферах перекладу, викладання мови, крос-культурної комунікації тощо. Крім того, дослідження в області функціональної граматики може сприяти кращому розумінню мови як системи, яка не лише передає зміст, але й відображає соціокультурні, психологічні та інші аспекти комунікативної діяльності людини. Такий підхід може бути корисним для глибшого розуміння не лише мовних, але й культурних особливостей різних народів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключовою в системно-функціональному підході до граматики є праця М. Хеллідея та К. Маттіссена «Вступ до функціональної граматики» [9], де вчені досліджують мову як систему, що виникла для задоволення конкретних соціальних потреб. У монографії «Теорія граматики й тексту» [3] В. Загнітко розглядає українську мову з погляду її функцій в різних комунікативних контекстах. З формальної точки зору порівнює граматичні системи української та англійської мов І. Карамишева [10]. Аналізують основні граматичні конструкції української та англійської мов, розглядаючи їх через призму комунікативних завдань А. Карні [8], А. Левицький [4], Н. Мойсеєнко [5], М. Онишук [6], Ч. Шеклар [11] та ін. Виокремлені нами джерела надають цінний матеріал для розуміння ролі та важливості функціонального підходу до граматики в українській та англійській мовах.

Мета статті – дослідити та проаналізувати особливості функціональної граматики української та англійської мов, з метою виявлення спільних та відмінних рис у їх структурно-функціональних взаємозв'язках; розкрити практичне значення висновків для сфер перекладу, мовного навчання та міжкультурної комунікації.

Виклад основного матеріалу. В лінгвістичних дослідженнях функціональну граматику розглядають як підхід до вивчення мови, що зосереджується на ролі мовних одиниць та закономірностях їх функціонування. Особливістю у порівнянні з формальною граматикою є виокремленість семантичних функцій та комунікативно-прагматичних виявів у мовленні [1]. Об'єднання мовних елементів з урахуванням семантичних характеристик фактично надає можливість упорядковувати способи та засоби вираження комунікативних завдань, що виникають під час комунікативного акту.

Функціональна граматика характеризується комунікаційною спрямованістю (мова розглядається як інструмент комунікації, і головний акцент робиться на тому, як мова використовується в реальних ситуаціях спілкування), розумінням мови як системи (функціональна граматика розглядає мову як інтегровану систему, де різні рівні (фонетика, морфологія, синтаксис тощо) взаємодіють, щоб служити комунікативним цілям), функційним розподілом (визначення ролі кожного мовного елемента з точки зору його комунікативної функції, замість лише його формальної структури), взаємодією між формою та функцією (форма (або структура) мовного елемента визначається його функцією в комунікації, і навпаки.), контекстуальністю (значення і використання мовних форм часто залежать від контексту, у якому вони вживаються [2; 7]).

Функціональна граматика виявляється у ключових поняттях [7; 9; 10], які допомагають аналізувати та розуміти, як мовні структури реалізують конкретні комунікативні завдання. Серед основних:

1. **Предикативність.** Визначає здатність мовних одиниць (зазвичай дієслів чи дієслівних конструкцій) висловлювати дії, стани або відношення між суб'єктом та іншими елементами речення. Напр., дія (укр. «Лікар призначив пацієнтові антибіотики», англ. «The doctor prescribed antibiotics to the patient»). Хоча в обох реченнях описується дія призначення, українська мова використовує дієслово «призначив» у минулому часі, тоді як англійська мова використовує «prescribed»), стан (укр. «Пацієнтка була занепокоєна своїм станом», англ. «The patient was concerned about her condition»). У цьому прикладі обидві мови використовують дієслово «бути» у минулому часі (була/was) для

висловлення стану), відношення (укр. «Цей симптом є показником алергії», англ. «This symptom is an indicator of an allergy»). В обох мовах використовується дієслово «є» / «is» для висловлення відношення між симптомом і алергією). Тож, хоча базові структури предикативності досить схожі, основні відмінності можуть виникати в конкретних граматичних конструкціях, вживанні часів або модальності. Наприклад, українська мова має різноманітні форми дієслів для вираження різних аспектів дії, тоді як англійська мова часто використовує допоміжні слова або модальні дієслова для цього.

2. Актантність. Суб'єкт, об'єкт або інші доповнення, які відносяться до учасників дії або процесу, висловленого дієсловом у реченні. Актантність допомагає розуміти, які ролі та функції виконують різні елементи речення відносно основної дії. Напр., суб'єкт і об'єкт (укр. «Лікар (суб'єкт) обстежив пацієнта (об'єкт)», англ. «The doctor (subject) examined the patient (object)»). В обох реченнях актанти «лікар» та «пацієнт» виступають як активний і пасивний учасники дії), суб'єкт, об'єкт та індириктний об'єкт (доповнення) (укр. «Лікар (суб'єкт) дав рецепт (об'єкт) пацієнту (індириктний об'єкт)», англ. «The doctor (subject) gave a prescription (object) to the patient (indirect object)»). Ці речення показують, як різні актанти взаємодіють у більш складних конструкціях). Хоча структура актантів у реченнях є досить схожою, основна відмінність полягає у вживанні прийменників або інших службових слів для позначення відношень між актантами. Наприклад, в англійській мові часто використовуються «to», щоб показати відношення до індириктного об'єкта, тоді як українська мова використовує відмінкові закінчення.

3. Модальність. Відображає ставлення мовця до висловленої інформації, її можливість, необхідність, дозвіл, бажаність тощо. Модальність може виражатися за допомогою модальних дієслів, часток, інтонації або інших граматичних засобів. Напр., можливість (укр. «Ліки допоможуть», англ. «The medicine might help»), необхідність (укр. «Вам треба приймати цей препарат щодня», англ. «You must take this medication daily»), дозвіл (укр. «Ви можете звернутися до лікаря завтра», англ. «You can see the doctor tomorrow»), бажаність (укр. «Я б хотів отримати інший рецепт», англ. «I would like to get another prescription»). Хоча в обох мовах існують засоби для вираження модальності, вони можуть відрізнятися за своєю формою та використанням. Англійська мова активно використовує модальні дієслова (can, might, must, would тощо) для вираження модальності. Українська мова частіше використовує частки, інтонацію та контекст для передачі подібного значення.

4. Транзитивність. Стосується властивості дієслова приймати або не приймати прямий об'єкт. Транзитивні дієслова вимагають наявності прямого об'єкта, тоді як інтранзитивні дієслова не мають такої вимоги. Напр., транзитивні дієслова (укр. «Лікар виписав рецепт», англ. «The doctor prescribed a prescription»). У цих реченнях «виписав» та «prescribed» є транзитивними дієсловами, оскільки вони приймають прямі об'єкти «рецепт» та «a prescription» відповідно), інтранзитивні дієслова (укр. «Пацієнт відчуває», англ. «The patient feels»). «Відчуває» та «feels» є інтранзитивними дієсловами, оскільки вони не приймають прямого об'єкта в цих конкретних реченнях). Хоча існує спільність між українською та англійською мовами, конкретні дієслова можуть мати різну транзитивність в різних мовах. Англійська мова має більше випадків «фразових дієслів» (phrasal verbs), де комбінація дієслова та прийменника змінює транзитивність. Українська мова ж використовує для зміни транзитивності префікси. І українська, і англійська мови мають форми пасиву, де транзитивне дієслово може стати інтранзитивним. Наприклад: «Рецепт було виписано лікарем» або «The prescription was written by the doctor».

5. Таксис. Демонструє відношення між головними та підпорядкованими конструкціями в реченні. Таксис може показувати, як одна інформація залежить від іншої, або як вона доповнює іншу. Напр., складнопідрядне речення (укр. «Я звернуся до лікаря, якщо мій стан погіршиться», англ. «I will consult the doctor if my condition worsens»). У цих випадках «якщо мій стан погіршиться» та «if my condition worsens» є підрядними частинами речень, які залежать від головних частин «Я звернуся до лікаря» та «I will consult the doctor» відповідно), вставлені конструкції (речення в реченні) (укр. «Лікар, який обстежив мене вчора, сказав, що все в порядку», англ. «The doctor who examined me yesterday said everything is fine»). Тут «який обстежив мене вчора» та «who examined me yesterday» є вставленими реченнями, які доповнюють основне речення, даючи додаткову інформацію про лікаря). Хоча й українська, і англійська мови використовують слова-зв'язки для підрядних конструкцій, часто вони по-різному розташовують їх в реченні. Порядок слів у складнопідрядних реченнях буде різним залежно від мови. Українська мова використовує відмінкові закінчення для показу залежностей між словами, тоді як англійська мова часто використовує прийменники та порядок слів для цього.

6. Вид. Граматична категорія, яка описує способи представлення дії в часі, як-от доконаний, недоконаний чи тривалий вид. Вид відрізняється від часу: час показує, коли дія відбулася відносно моменту

мовлення, тоді як вид фокусується на характеристиках самої дії. Напр., недоконаний (тривалий) вид (укр. «Пацієнт скаржить на біль вже годину», англ. «The patient has been complaining about the pain for an hour»), доконаний вид (укр. «Лікар обстежив пацієнта», англ. «The doctor has examined the patient»). Українська мова використовує закінчення або додаткові слова, щоб показати вид дієслова. В англійській мові вид часто виражений за допомогою допоміжних дієслів та основних форм дієслів. Англійська мова має більш чітке розмежування між тривалим і доконаним видами завдяки допоміжним дієсловом «has been», «was», «had» тощо. Натомість українська мова часто виражає подібні відтінки змісту через контекст.

7. Фокус та емпфаза. Способи виділення або акцентування певної інформації в реченні. Фокус – це частина речення, яка представляє найбільш нову або актуальну інформацію. Фокус часто виділяється за допомогою інтонації, порядку слів або спеціальних конструкцій. Напр., укр. «Лікар виписав рецепт» і англ. «The doctor prescribed a prescription» (фокус на дію «виписав», «prescribed», адже це нова інформація). Емпфаза – це виділення певної частини речення, щоб підкреслити її важливість або зробити більш насиченою. Емпфаза може бути досягнута за допомогою інтонації, модифікації слова, додавання слів або фраз, які посилюють значення тощо. Напр., укр. «Саме лікар виписав рецепт, а не медсестра» і англ. «It was the doctor who prescribed the prescription, not the nurse» (емфаза на слові «лікар», щоб підкреслити контраст між лікарем і медсестрою). Як українська, так і англійська мови мають свої специфічні конструкції для додавання емпфазі. Наприклад, англійська мова використовує конструкції типу «it was... who...», тоді як українська може використовувати слово «саме». Коли йдеться про виділення фокуса або додавання емпфазі відрізнятимуться інтонаційні моделі обох мов, до того ж українська мова більш гнучко, ніж англійська може використовувати порядок слів.

Окреслені поняття є важливими інструментами у функціональному аналізі мови, оскільки вони відображають, як мовні одиниці реалізують конкретні комунікативні завдання в різних контекстах використання. Розглянемо особливості функціонування граматичних одиниць в аналізованих мовах на різних рівнях. Ключову роль у визначенні структури речень та взаємодії між словами в українській мові відіграють категорії роду, числа, відмінку та часу. У порівнянні з англійською українська мова має багатий набір форм для вираження різних граматичних значень. Рід є граматичною категорією, яка вказує на стать іменника, або на їх класифікацію за певними

морфологічними чи семантичними критеріями. Українська мова має три граматичних роди (чоловічий, жіночий та середній). Натомість англійська мова не має граматичної системи родів для іменників. Стаття в англійській визначається в основному за допомогою займенників (he, she, it). У сучасній англійській мові дедалі частіше використовують гендерно-нейтральні терміни, особливо в професійному середовищі, щоб уникнути статевої дискримінації, стереотипів та забезпечення більшої інклюзивності (напр., «healthcare professional» замість «nurse» чи «doctor», коли стать невідома або не важлива; «medical practitioner» як альтернатива до конкретних професій; «care provider» замість «nurse» або «physician» тощо).

Число є граматичною категорією, що вказує на кількість предметів або дій. В англійській мові основний спосіб формування множинного числа – додавання «-s» або «-es» до іменників у однині (з деякими винятками, наприклад, «man» стає «men»). В українській мові формування множинного числа може включати зміну закінчення, додавання суфікса або навіть зміну кореня слова. Окремі слова української мови мають форму двоїни, що відсутня в англійській мові. В англійській мові існують іменники, які зазвичай не мають форми множини, такі як «water», «information» або «advice», натомість ці іменники можуть мати множинну форму в українській мові.

Відмінок – це граматична категорія, що вказує на відношення між іменниками (або словами, які можуть відмінюватися як іменники, наприклад, займенники) та іншими словами в реченні. Відмінювання іменників дає можливість уточнити їх роль в реченні: чи є вони суб'єктом, об'єктом, вказують на приналежність тощо. Українська мова має сім відмінків, які виражають різні граматичні відношення, у той час, як англійська мова має два відмінки: загальний («The doctor is here») та присвійний («The doctor's advice is important»), що робить українську відмінкову систему більш складною і гнучкою. В англійській мові є специфічний присвійний відмінок, який позначається за допомогою апострофа і «s». В українській мові така функція виконується родовим відмінком. У англійській мові займенники відмінюються чіткіше, ніж іменники. Наприклад, «he» (називний) та «him» (знахідний). Отже, відмінкова система – це одна з ключових особливостей української морфології, що значно відрізняється від англійської. Вивчення цих особливостей є важливим для розуміння структури та семантики речень в обох мовах.

Час в граматиці – це категорія дієслова, яка вказує на те, коли дія відбувається відносно моменту мовлення. Напр., теперішній час (укр.

«Лікар приймає пацієнта», англ. «The doctor sees the patient» та «The doctor is seeing the patient»), минулий час (укр. «Лікар прийняв пацієнта вчора», англ. «The doctor saw the patient yesterday» та «The doctor was seeing the patient yesterday»), майбутній час (укр. «Лікар огляне пацієнта завтра», англ. «The doctor will see the patient tomorrow» та «The doctor is going to see the patient tomorrow»). Тож, англійська мова має більш складну систему часів порівняно з українською. В англійській мові для показу продовжуваності дії використовується продовжуваний час (з допоміжним дієсловом «be» та присудковим дієсловом з закінченням «-ing»), тоді як в українській мові така відмінність зазвичай не виражається морфологічно. Англійська має кілька способів формування майбутнього часу (наприклад, з допомогою «will» або «going to»), тоді як в українській мові зазвичай використовуються суфіксальні форми дієслів.

Окремо слід сказати про структури та форми слів, які використовуються для вираження ступенів порівняння прикметників. Напр., вищий ступінь (укр. «Цей лікар досвідченіший за того», англ. «This doctor is more experienced than that one»), найвищий (укр. «Цей лікар найдосвідченіший у клініці», англ. «This doctor is the most experienced in the clinic»). Українська мова часто використовує суфікси для формування вищих ступенів (наприклад, «-ш-», «-іш-»), тоді як англійська мова, поруч із закінченнями «-er» та «-est» для коротких прикметників часто використовує допоміжні слова, такі як «more» і «most» для довших.

Речення – основна одиниця мови, що виражає повідомлення, питання, наказ тощо. Українська та англійська мови мають схожі типи речень, але їх структура та способи вираження дещо відрізняються. Так, українська мова має більшу різноманітність відмінкових форм для речень, зокрема розповідних, питальних та спонукальних, в той час, як англійська мова частіше використовує допоміжні дієслова та інші граматичні засоби для позначення типу речення.

Умовні речення відіграють ключову роль в обох мовах, дозволяючи тому хто говорить виразити гіпотетичні ситуації, можливості або обставини, які залежать від певних умов. Втім, структурні та морфологічні особливості умовних речень української та англійської мов відрізняються. Так, англійська мова має три типи умовних речень: First Conditional (виражає реальну можливість в майбутньому. Формується за допомогою Present Simple в «if»-частині та буде + infinitive у головній частині. Напр.: «If you take this medicine, you will feel better»), Second Conditional (виражає нереальну, гіпотетичну

ситуацію в теперішньому часі. Використовує Past Simple в «if»-частині та would + infinitive у головній частині. Напр.: «If I were a doctor, I would prescribe a different treatment»), Third Conditional (виражає нереальну ситуацію в минулому. Використовує Past Perfect в «if»-частині та would have + past participle у головній частині. Наприклад: «If you had taken the medicine, you would have felt better»). Тож, в англійській мові спостерігаємо чітке розмежування між гіпотетичними ситуаціями в теперішньому та минулому часах завдяки різним умовним формам. У той час як українська мова має два типи: реальна ситуація (схожа на First Conditional англійської мови. Виражає реальну можливість. Наприклад: «Якщо ти візьмеш ці ліки, ти почуватимешся краще»), гіпотетична ситуація (Співпадає із Second і Third Conditionals в англійській мові. Наприклад: «Якби я був лікарем, я б призначив інше лікування»).

Безособові конструкції використовуються для висловлення дій чи ситуацій, коли немає конкретного виконавця або коли виконавець не важливий. В українській мові безособові конструкції мають більше варіацій і можуть формуватися за допомогою різних частин мови: дієслова в третій особі множини (для вираження безособовості українська мова часто використовує дієслова в третій особі множини. Напр., «Людям радять носити маски»), «треба» + інфінітив (ця конструкція дозволяє вказувати на необхідність дії. Напр., «Треба звернутися до лікаря»), «мені, тобі» + дієслово (деякі безособові конструкції в українській мові можуть використовувати додаткові форми. Напр., «Мені холодно» або «Тобі слід приймати ліки»). Тим часом англійська мова частіше використовує «it» як загальний суб'єкт для безособових речень: It + дієслово «to be» (ця структура використовується для вираження погодних умов, часу та інших безособових ситуацій. Напр., «It is raining» або «It's 5 o'clock»), It + дієслово + інфінітив/that-конструкція (ця структура дозволяє вказувати на дії, які потрібно виконати. Напр., «It's necessary to consult a doctor» або «It's important that he takes his medicine»), passive voice (для безособового висловлювання можуть використовуватися пасивні конструкції. Напр.: «It was decided that the surgery would be postponed»).

Пасивний стан (або пасивний зворот) є важливим компонентом граматичної системи багатьох мов, включаючи українську та англійську. Наведемо механізми формування та контексти використання пасиву в цих мовах. Англійська: формування (пасив утворюється за допомогою допоміжного дієслова «to be» в потрібному часі та третьої форми головного дієслова (Past Participle). Напр., «The

operation was performed by the surgeon»), використання (пасив часто використовується, коли дія є більш важливою за виконавця, або коли виконавець невідомий чи незначущий. У науковій та формальній літературі пасив часто використовується для об'єктивності), комунікант (переважно, той, хто здійснив дію може вказується за допомогою «by»). Українська: формування (пасивний стан може формуватися декількома способами, зокрема за допомогою дієприкметника пасивного минулого часу. Напр., «Операція була виконана лікарем»), використання (хоча пасив може вживатися в українській мові, він менш поширений, ніж в англійській. Частіше вживається дієслово у третій особі множини: «Операцію провели»), комунікант (як і в англійській мові, виконавець дії може бути вказаний, але часто опускається, особливо якщо він невідомий або не має великого значення для контексту). Українська мова намагається уникати пасивних зворотів на користь інших конструкцій, тоді як англійська мова використовує пасив досить широко.

У процесі функціонального аналізу лексичних та фразеологічних одиниць, ми виявляємо, як вони співвідносяться зі структурою речення та виражають семантичні нюанси, що дає змогу розкрити особливості функціонування мови та вираження комунікативних завдань в контексті функціональної граматики [4; 12]. Напр., в українській мові лексичні одиниці «захворювання», «діагноз», «лікування» вказують на різні етапи шляху пацієнта. У контексті англійської мови, слова «illness», «diagnosis», «treatment» мають аналогічні значення, але можуть використовуватися з різними граматичними структурами, що відображають відмінності в функціональному аспекті, адже лексема, як найменша одиниця лексичного значення, може виконувати різні ролі в реченні залежно від її контексту. Функціональний клас лексеми визначає, як саме вона співвідноситься з іншими словами у реченні та яку роль виконує в семантичній структурі висловлювання. Розглянемо одну й ту ж лексему в українській та англійській мовах, яка в різних контекстах належить до різних функціональних класів. Укр. «ліки»: підмет («Ліки знаходяться на столі»), додаток («Я купив ліки в аптеці»), означення («Його рекомендація щодо лікувального застосування була дуже корисною»). Англ. «medicine»: підмет («The medicine is on the table»), додаток («I bought some medicine at the pharmacy»), означення («Her medicinal advice was invaluable»). В обох мовах лексеми «ліки» та «medicine» можуть виконувати роль підмета, додатка чи означення в реченні. Знання та розуміння цієї специфіки допомагає глибше аналізувати текст, розуміти нюанси значень та правильно будувати власні висловлювання.

Фразеологія також грає важливу роль у виразності та точному передаванні культурних, історичних та соціальних концепцій. Напр., укр. «поставити на ноги» (вилікувати хворого до повного відновлення), «зняти біль» (полегшити стан пацієнта, зменшити його страждання), «залити рану йодом» (говорити про проблему відверто, без приховувань) та англ. «to get back on one's feet» (відновитися після хвороби або травми), «to take the edge off the pain» (зменшити інтенсивність болю), «to rub salt in the wound» (робити ситуацію гіршою, говорити про щось, що може спричинити додатковий біль чи страждання). Хоча основні ідеї фразеологізмів є схожими, конкретні лексичні та структурні засоби їх вираження відрізняються, що відображає унікальність кожної культури та мовного середовища.

Висновки. Аналіз функціональної граматики української та англійської мов засвідчив глибокі особливості та унікальні характеристики обох мовних систем. Попри спільні тенденції в утворенні та вживанні лексичних та граматичних структур, кожна мова володіє своєю специфікою, яка відображає культурні, історичні та соціальні контексти. Хоча українська та англійська мови мають спільні граматичні категорії, їх реалізація значно відрізняється. Освоєння особливостей функціональної граматики полегшує процес вивчення мови, наголошуючи на ключових різницях та спільностях. А розуміння того, як різні лексеми можуть змінювати свої функціональні ролі в реченні, збагачує мовний досвід і робить навчання більш глибоким та змістовним. Розуміння відмінностей у функціональній граматиці має практичне значення у процесі перекладу. Знання особливостей функціональної граматики обох мов дозволяє перекладачам правильно інтерпретувати та передавати значення вихідного тексту, адаптуючи його для цільової аудиторії. А розуміння фразеологізмів і їх контекстуальних особливостей дозволяє враховувати культурні нюанси. Розуміння функціональних особливостей також допомагає зменшити ризик непорозумінь у міжкультурному спілкуванні. Перспективним напрямком подальших досліджень вважаємо аналіз того, як соціальні та культурні фактори впливають на вживання та розвиток функціональних граматичних структур, що може внести вагомий внесок у розуміння мовної динаміки.

Література

1. Джафаров Г.Г. Філософія спадкування: граматика Пор-рояля та Паніні // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Т. 34 (73), № 2 Ч. 1. С. 145–150. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.1/26>

2. Єрмоєнко С.В. Передача українських безособових речень англійською мовою // Записки з романо-германської філології. 2020. Вип. 2. С. 29–35.
3. Загнітко А. П. Теорія граматики і тексту : монографія. Донецьк: ДонНУ, 2014. 480 с.
4. Левицький А. Зіставлення функціональних особливостей систем номінативних одиниць англійської й української мов // Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка. 2001. № 8. С. 101–105.
5. Мойсеєнко Н. Категоріальні характеристики займенника в сучасній англійській мові у світлі теорії прототипів // Мова. 2020. № 34. С. 87–92.
6. Онищук М. Відтворення займенників як маркерів неозначеності в двомовному паралельному корпусі: зіставний аспект // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія». 2023. Вип. 17 (85). С. 163–169. DOI: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2023-17\(85\)-163-169](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2023-17(85)-163-169)
7. Темник Г.Д. Функціональна граматика української мови: завдання та наукові теорії створення // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія». 2013. Вип. 39. С. 107–109.
8. Carnie A. The Syntax of Verb Initial Languages. New York: Oxford Univ. Press, 2009. 256 p.
9. Halliday M.A.K., Matthiessen C.M.I.M. An Introduction to Functional Grammar (3rd ed.). London: Routledge. 2004. 480 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203783771>
10. Karamysheva I. Contrastive Grammar of English and Ukrainian Languages: textbook. Vinnytsia : Nova Knyha Publishers, 2017. 336 p.
11. Shekhar Ch. Non-Personal Pronouns // International Journal of Humanities and Social Sciences. 2020. № 12. P. 1–12.
12. Slyvka M., Madjara T. Ways of translating infinitive sentences // Modern research in foreign philology. 2023. Вип. 1 (23). С. 114–123. DOI: <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2023.114-122>

References:

1. Zhafarov, H.H. (2023). Filosofiia spadkuvannia: hramatyka Por-roialia ta Panini [Philosophy of Inheritance: Por-royal and Panini's Grammar]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka – Vernadsky TSNU Scientific Notes. Series: Philology. Journalism*, 34 (73), 145–150. [in Ukrainian].
2. Yeromenko, S.V. (2020). Peredacha ukrainskykh bezosobovykh rechen anhliiskoiu movoiu [Translation of Ukrainian impersonal sentences into English]. *Zapysky z romano-hermanskoï filolohii – Notes on Romance and Germanic Philology*, 2, 29–35. [in Ukrainian].
3. Zahnitko, A.P. (2014). Teoriia hramatyky i tekstu [Theory of grammar and text]. Donetsk: DonNU. [in Ukrainian].
4. Levytskyi, A. (2001). Zistavlennia funktsionalnykh osoblyvostei system nominatyvnykh odynyts anhliiskoi y ukrainskoi mov [Comparison of functional features of the systems of nominal units of English and Ukrainian languages]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni I. Franka – Bulletin of Zhytomyr State University named after I. Franko*, 8, 101–105. [in Ukrainian].
5. Moiseienko, N. (2020). Katehorialni kharakterystyky zaimennyka v suchasniï anhliiskii movi u svitli teorii prototypiv [Categorical characteristics of the pronoun in modern English in the light of the prototype theory]. *Mova – Language*, 34, 87–92. [in Ukrainian].

6. Onyshchuk, M. (2023). Vidtvorennia zaimennykiv yak markeriv neoznachenosti v dvomovnomu paralelnomu korpusi: zistavnyi aspekt [Reproduction of pronouns as markers of ambiguity in a bilingual parallel corpus: a comparative aspect]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Filolohiia» – Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Series "Philology"*, 17 (85), 163–169. [in Ukrainian].

7. Temnyk, H.D. (2013). Funktsionalna hramatyka ukrainskoi movy: zavdannia ta naukovi teorii stvorennia [Functional Grammar of the Ukrainian Language: Tasks and Scientific Theories of Creation]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Filolohiia» – Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Series "Philology"*, 39, 107–109. [in Ukrainian].

8. Carnie, A. (2009). *The Syntax of Verb Initial Languages*. New York: Oxford Univ. Press, 256. [in English].

9. Halliday, M., & Matthiessen, C. (2004). *An Introduction to Functional Grammar* (3rd ed.). London: Routledge, 480. [in English].

10. Karamysheva, I. (2017). *Contrastive Grammar of English and Ukrainian Languages*. Vinnytsia: Nova Knyha Publishers, 336. [in English].

11. Shekhar, Ch. (2020). Non-Personal Pronouns. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 1–12. [in English].

12. Slyvka, M., & Madjara, T. (2023). Ways of translating infinitive sentences. *Modern research in foreign philology*, 1 (23), 114–123. [in English].